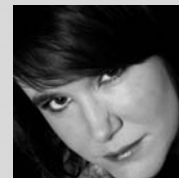

Ionica Smeets

Boerhaavelaan 114
2334 ET Leiden
ionica.smeets@gmail.com

Het keerpunt van Jacqueline Meulman

Pas later realiseerde ik mij hoe belangrijk Bell Labs voor me was

Hoogleraar toegepaste statistiek aan het Mathematisch Instituut van de Universiteit Leiden Jacqueline Meulman (1954) begon haar carrière met de studie psychologie. Maar niet omdat ze mensen wilde helpen. Middelbare scholieren vonden aan het begin van de jaren '70 exacte vakken te rechts. Tijdens de studie psychologie verloor ze haar hart aan de multivariate data analyse. En toen ze na haar afstuderen de kans kreeg om een jaar bij het Amerikaanse AT&T Bell Telephone Laboratories te werken, was de zaak helemaal bekeken. Ze werd statisticus: "Ik was al nooit zo psychologisch, maar daarna helemaal niet meer." Het jaar bij Bell gaf haar carrière een vliegende start en een blijvende liefde voor de Verenigde Staten.

Waarom ging u nu precies psychologie studeren?

"Uiteindelijk omdat ik allerlei andere studies niet wilde. Op mijn school, net zoals op veel andere middelbare scholen, gebeurde er veel na Parijs '68. Ik vond het allemaal reuze interessant, je moest veel lezen en vergaderen over wat er zou moeten verbeteren op scholen. We moesten ons bijvoorbeeld niet laten afkopen met koffiemachines, dat was repressieve tolerantie. Het was allemaal best heftig. In die tijd vonden we de exacte vakken rechts en het was niet politiek correct om iets technisch te gaan studeren."

Maakte het nog wat uit dat u een meisje was?

"Jazeker, maar ook de meeste jongens waarmee ik omging, gingen geen bètavak studeren, maar bijvoorbeeld sociologie. Dat vond ik toen helemaal niks, sociologie vond ik vaag met alleen maar theorie. Ik koos voor psychologie omdat het zo'n brede studie was, niet omdat ik mensen wilde helpen. We kregen ook experimentele psychologie en serieuze statistiek en dat vond ik heel leuk.

Ik verdiepte me op een gegeven moment in de geschiedenis van de kwantitatieve psychologie. Een aantal statistische uitvindingen kwamen uit die hoek, zoals bijvoorbeeld de testtheorie en de factoranalyse, waarbij gezocht wordt naar onderliggende, latente, variabelen. Vervolgens wilde ik ook weten hoe factoranalyse technisch in elkaar zat. En daarna wilde ik alleen maar meer multivaria-

Jacqueline Meulman

te analyse. Ik ben uiteindelijk afgestudeerd met een vrije studierichting in de mathematische psychologie.

Tijdens mijn kandidaats werkte ik soms wel 50 uur per week naast mijn studie. Ik wilde financieel onafhankelijk zijn. 's Morgens hielp ik bejaarden, 's avonds was ik serveerster en in het weekend verkocht ik kaartjes in het theater. Toen ik in 1978 student-assistent kon worden bij de afdeling Data Theorie heb ik al mijn andere baantjes opgezegd. Ik vond het fantastisch om binnen een technische afdeling te werken.

Data Theorie was toen een zelfstandige afdeling, later vakgroep, binnen de faculteit sociale wetenschappen, en was vooral gericht op onderzoek. Er werden nieuwe statistische technieken voor data-analyse ontwikkeld en op inhoudelijk gebied werkten we samen met allerlei disciplines, zowel binnen als buiten de sociale wetenschappen. Ik heb uiteindelijk heel lang bij Data Theorie gewerkt. Achteraf lijkt mijn carrière heel continu, maar er zitten ook brekpunten. De eerste vond plaats bij Bell Labs."

Wanneer ging u daar naartoe?

"Na mijn afstuderen in 1981 kon ik een jaar naar AT&T Bell Telephone Laboratories in Murray Hill, New Jersey. Het waren de laatste jaren van de absolute glorie van Bell Labs, later zijn ze opgesplitst. Het was waanzinnig, er werkten toen ongeveer 20.000 mensen. En niet alleen in *development*, er werd veel onderzoek gedaan waarvan niet

duidelijk was waar het naartoe ging, het was niet per se toegepast.”

Wat deed u?

“Ik was consultant bij de afdeling *Computer Aided Information Systems* waar onder andere zeer rekenintensieve technieken werden ontwikkeld. Ik mocht er in zekere zin doen waar ik zin in had. Ik werkte bijvoorbeeld aan een computerprogramma voor de analyse van preferentiedata. Dat deed ik onder leiding van een van de wetenschappelijke kanonnen: Doug Carroll. Hij nam me ook mee naar congressen in de Verenigde Staten en stelde me dan voor aan belangrijke mensen uit het vak: “This is Jacqueline Meulman from the Department of Data Theory in Leiden.” Iedereen leek de groep te kennen, en ik had echt het idee dat we met Data Theorie in Leiden aan de top van de wereld stonden. Dat jaar heeft me heel erg veranderd. Het voelde gewoon om bij Bell Labs te werken en pas later realiseer je je hoe belangrijk dat voor je geweest is. Je hebt iets unieks gekregen, een soort gemak in het omgaan met belangrijke wetenschappers en het gevoel dat je daarbij hoort.

Bezoekers die een lezing bij Bell kwamen geven, werden niet altijd zo aardig behandeld. Ze werden soms keihard de grond in geboord als ze niet tot de ingewijden behoorden. Voor hen was dat dus erg vervelend, dat besef ik heel goed. Als je er niet bij hoorde dan ging je carrière een stuk moeilijker. Maar ik hoorde er wel bij en ik denk dan ook met heel veel liefde aan die tijd terug. Net zoals ik toen door mijn mentor Doug Carroll geïntroduceerd werd op congressen, probeer ik nu mijn studenten en promovendi datzelfde gevoel te geven. Ik neem ze mee en stel ze voor aan topwetenschappers.”

Waarom versilde Bell Labs verder van Leiden?

“In Leiden had ik geleerd te ‘rekenen’ op een mainframe met IBM jobcontrol. Bij Bell moest ik leren om op een andere manier met computers om te gaan. Alles draaide daar op UNIX, bij Bell uitgevonden. De computerwetenschappers die de talloze PDP computers beheerden, ontwikkelden daarop ieder voor zich hun eigen versie van UNIX. Alles was in ontwikkeling en in het begin werd je gek omdat dingen op elke machine anders werkten. Maar je leerde er veel van en werd heel flexibel.

In Leiden typten we in die tijd nog alles moeizaam met een IBM elektrische typemachine, met een symboolbolletje voor de for-

mules. Bij Bell hadden ze al een hoogstaand tekstverwerkingsprogramma onder UNIX: Troff, een soort voorloper van TeX. Ik moest mijn doctoraalscriptie nog netjes uittypen en die werd prachtig dankzij Troff. Het leek wel een proefschrift! Mijn scriptie is toen zelfs uitgegeven als eerste boek van de Leidse DSWO Press.

Bij Bell zag ik ook voor het eerst een grafische terminal en een muis. Al op de eerste dag kreeg ik een terminal mee om vanaf thuis in te loggen. Ik vond die ontwikkelingen fantastisch. Als kind hield ik trouwens al van techniek, ik speelde graag met auto’s en treinen en haalde transformatoren uit elkaar. Bij Bell werd die liefde voor nieuwe technische dingen echt gevoeld. Dat heb ik altijd gehouden, als er iets nieuws komt, dan wil ik dat hebben. Ik lees *PC World* heel trouwhartig. Al ben ik ook wel tegendraads. Ik hoef geen iPad met van die bewegende icoontjes. Geef mij maar een heel kleine laptop die toch lekker heel hard kan rekenen.”

Wilde u na dat jaar niet in Amerika blijven?

“Eerlijk gezegd had ik het op dat moment wel gezien. Ik miste mijn vrienden en familie. Iedereen werkte ontzettend hard bij Bell, ook ’s avonds. Je had nauwelijks een sociaal leven, ik was thuis gewend om ’s avonds nog even naar het café of het filmhuis te gaan. Ik ging terug naar Nederland om te promoveren. Maar toen ik twee maanden terug was kreeg ik juist vreselijke heimwee naar Amerika. Ik miste alles en kreeg buikpijn als ik New York op de televisie zag.

Die zomer zag ik Doug Carroll op een congres in Parijs en hij nodigde me uit om een paar weken naar New Jersey terug te komen. Dat werden uiteindelijk zes weken. Toen ik daar weer was, vond ik alles leuk: de manier van werken, de suburbs en zelfs het boodschappen doen. Ik was verkocht.”

Waarom bent u er niet permanent heen gegaan?

“Mijn partner wilde in Leiden blijven werken. Ik heb wel steeds elke kans aangegrepen om naar Amerika terug te gaan. Jarenlang zat ik vaak op de University of Illinois. Ik ben in 2009 officieel benoemd als gasthoogleraar bij Statistics op Stanford en ga daar geregeld naar toe, vorig jaar nog drie maanden.”

Bent u inhoudelijk ook van richting veranderd door Bell?

“Ik was al nooit zo psychologisch, maar daarna al helemaal niet meer. Een collega bij Bell zei tegen me dat ik me geen psycho-

metricus moest noemen, ik was gewoon een statisticus.”

U werkt inmiddels alweer een paar jaar op het Leidse Mathematisch Instituut, voelt u zich nu een wiskundige?

“Nee hoor, ik blijf een statisticus. Ik heb geen wiskunde gestudeerd, en er zijn takken van de wiskunde waar ik weinig vanaf weet. Ik ben wel heel blij dat ik bij wiskunde ben gekomen, ik voel me hier heel erg thuis. De vakgroep Data Theorie moest bij een reorganisatie in 1998 opsplitsen en werd ondergebracht bij psychologie en pedagogiek. Ik ging met mijn Pioniergroep naar pedagogiek, maar dat ging uiteindelijk niet goed.”

Wat gebeurde er?

“Ik kon niet goed met autoriteit omgaan. Ik was gewend om mijn eigen groep te runnen en nam zelf alle beslissingen. Dat was daar niet de bedoeling.”

En op het Mathematisch Instituut gaat dat wel goed?

“Dit is een veel plattere organisatie met korte lijnen. Het lijkt hier veel meer op Amerika, waar je ook niet zo’n hiërarchische structuur hebt. Je hebt hier eenzelfde soort vrijheid en ik vind dat heerlijk. Het is de bedoeling dat ik hier blijf.”

Tot uw pensioen?

“En daarna. Binnen afzienbare termijn wil ik iets opgezet hebben, zodat ik straks ook na mijn 65ste door kan blijven werken. Je kunt onder de vleugels van de universiteit een bv oprichten en daar wil ik een deel van mijn werk in onderbrengen, met name de software-ontwikkeling die we doen voor IBM-SPSS. Ik vind dat laatste belangrijk omdat vele anderen dan ook je programma’s kunnen gebruiken. Daarvoor wil ik ook nieuwe mensen opleiden. Op een gegeven moment moet ik er toch mee ophouden en het zou zonde zijn als het erfgoed verloren zou gaan. Je wilt toch blijven voortleven door middel van je werk.”

Heeft u een goede suggestie voor een (Nederlandse) wiskundige met een bijzonder keerpunt in zijn of haar carrière? Stuur dan een e-mail naar ionica.smeets@gmail.com.